

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : D1/E.C.G.-01/7 (Menfi Tespit/Önaraştırma)
Karar Sayısı : 01-56/555-131
Karar Tarihi : 20.11.2001

A- TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

Başkan : Prof. Dr. M. Tamer MÜFTÜOĞLU
Üyeler : Dr. Kemal EROL, İsmet CANTÜRK, Nejdet KARACEHENNEM,
A.Ersan GÖKMEN, R. Müfit SONBAY, Kubilay ATASAYAR,
Murat GENCER, Mustafa PARLAK

B- RAPORTÖRLER: Cengiz SOYSAL, Haluk ARI, Salim AYDEMİR

C- ŞİKAYET EDEN : - Resen

D- TARAFLAR : -Castrol Madeni Yağlar Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Nispetiye Cad. Akmerkez B Blok Kat:4 80600- İstanbul

-Borusan Otomotiv İthalat ve Dağıtım A.Ş.
Üniversite Mah. Firuzköy Yolu No:21 Avcılar -İstanbul

E- DOSYA KONUSU: Castrol Madeni Yağlar Sanayi ve Ticaret A.Ş. (Castrol) ile Borusan Otomotiv İthalat ve Dağıtım A.Ş. (Borusan Otomotiv) arasında akdedilen, Borusan Otomotiv'in mevcut ve kurulacak yetkili servis ve bayilerine ihtiyaçları olan yağlar ve sair ürünleri Castrol'den karşılamlarını tavsiye etmesi ve Borusan Otomotiv'in halihazırda işlettiği ve işleteceği bayi ve servislerin (merkez servis) bu konudaki ihtiyaçlarını Castrol'den karşılamlarını düzenleyen anlaşmaya menfi tespit belgesi verilmesi talebi; grup muafiyeti açısından anlaşmanın uygulanmasına ilişkin olarak ilgili sektörde inceleme yapılması.

F- İDDİALARIN ÖZETİ: Castrol ile Borusan Otomotiv arasında akdedilen anlaşmanın yetkili servisler için getirilen çerçeve hükümlerinin, teşebbüslerin biraraya gelerek belirli bir teşebbüs grubu için Castrol ürünlerinin alım şartlarının tespit edilmesine yol açabilceği, bu nedenle uygulama hakkında bilgi sahibi olabilmek ve ilgili sektörde "grup muafiyeti" değerlendirmesi yapabilmek amacıyla yerinde inceleme yapılması gerektiği belirtilmektedir.

G- DOSYA EVRELERİ: Kurum kayıtlarına 6.7.2001 ve 2917 sayı, 27.7.2001 tarih ve 3189 sayı ile giren başvuru üzerine hazırlanan 21.9.2001 tarih, D1/1/E.C.G.-01/7 sayılı Menfi Tespit/Muafiyet Ön İnceleme Raporu, 2.10.2001

01-56/555-131

tarikh, 01-46 sayılı Kurul toplantısında görüŖülmüŖ ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin ihlaline iliŖkin bir soruŖtırma açılmasına gerek olup olmadığının belirlenmesi amacıyla, Kanun'un 40/1. maddesi uyarınca 2.10.2001 tarih, 01-46/472-M sayı ile önaraŖtırma yapılmasına karar verilmiŖtir.

İlgili karar uyarınca düzenlenen 13.11.2001 tarih, D1/2/C.S.-01/4 sayılı ÖnaraŖtırma Raporu 16.11.2001 tarih, REK.0.05.00.00/113 sayılı Başkanlık önergesi ile 20.11.2001 tarih ve 01-56 sayılı Kurul toplantısında görüŖülerek karara bağlanmıŖtır.

H- RAPORTÖRLERİN GÖRÜŖÜ: İlgili raporda; otomotiv madeni yağları pazarının yapı itibarıyla grup muafiyeti tebliğleri kapsamı dışına alınmasını gerektirecek herhangi bir durumun söz konusu olmadığı, ayrıca Castrol Madeni Yağlar Sanayi Ticaret A.Ŗ. ve Borusan Otomotiv İthalat ve Dağıtım A.Ŗ. arasında akdedilmiş olan anlaşmaya Kanun'un 5. maddesi uyarınca bireysel muafiyet verilebileceği ifade edilmektedir.

I- İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

I.1. İlgili Pazar

I.1.1. Ürün Pazarı

Madeni yağ üretimi, baz yağı ile katkı maddesinin harmanlama tesisinde karıştırılması suretiyle gerçekleştirilmektedir. Sentetik yağlayıcılar, petrol esaslı olmayan, kimyasal sentez yöntemiyle elde edilen baz maddelere özel performans için gerekli katkı maddeleri ilave edilerek üretilmektedir. Ham petrolün rafinasyonu sonucu elde edilen mineral esaslı madeni yağlar kullanım amaçlarına göre çeŖitli katkı maddeleriyle belirli sıcaklıklarda fiziksel olarak karıştırılmaktadır.

Madeni yağlar kullanım yerleri ve tüketici grupları bakımından otomotiv madeni yağları, endüstri madeni yağları, denizcilikte kullanılan madeni yağlar (gemi yağları) ve havacılıkta kullanılan madeni yağlar (uçak yağları) olarak dört ana gruba ayrılmaktadır. Talep bakımından bu yağların birbiriyle ikamesi olmamasına rağmen, üretim süreci bütün madeni yağ türleri için aynıdır. Dolayısıyla bu madeni yağ türlerinin kendi içinde ve birbirleri arasında arz ikamesi oldukça yüksektir.

Bununla birlikte, gemi ve uçak madeni yağları gerek pazarlanması, gerekse istenilen spesifikasyonlar bakımından diğer yağlara göre oldukça farklılık göstermektedir. Ayrıca bu yağların kullanıldığı vasıtaların uluslararası taşımacılıkta yer alması, madeni yağın etkin pazarlanması açısından uluslararası bir pazarlama organizasyonunu gerekli kılması nedeniyle denizcilik ve havacılık madeni yağlarının ayrı pazarlar olduğu kanaatine varılmıştır.

Otomotiv madeni yağları ile endüstri madeni yağları ise, gerek üretim gerekse Türkiye'deki mevcut pazarlama teknikleri dikkate alındığında oldukça benzer özellikler göstermektedir. Ancak otomotiv madeni yağ talebinin, satış yeri, marka gücü ve fiyat/kalite gibi faktörlerden daha çok etkilendiği; akaryakıt istasyonları, yetkili ve özel otomobil servisleri, yıkama yağlama noktaları gibi satış noktalarının otomotiv madeni yağlarına münhasır olduğu; otomotiv sektöründeki gelişmeler nedeniyle bu sektörde kullanılan madeni yağların endüstride kullanılanlara göre daha hızlı bir gelişme gösterdiği ve özel spesifikasyonlarının bulunduğu dikkate alındığında, otomotiv madeni yağları ile endüstri madeni yağların farklı ürün pazarları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Otomotiv madeni yağları, yüksek derecedeki arz ikamesi ve pazarlama koşullarının aynı olması nedeniyle tek bir ürün pazarı olarak tanımlanmış, alt pazarlara ayrılmamıştır.

Yukarıda yer verilen açıklamalar çerçevesinde, önaraştırmanın ve muafiyet/menfi tespit başvurusunun konusu da dikkate alınarak, ilgili ürün pazarı, "Otomotiv Madeni Yağları" olarak belirlenmiştir.

I.1.2. Coğrafi Pazar

Otomotiv madeni yağlarının rekabet koşullarının ülke genelinde homojen olması dolayısıyla ilgili coğrafi pazar Türkiye Cumhuriyeti sınırları olarak tespit edilmiştir.

I.2. Yapılan Tespitler ve Hukuki Değerlendirme

Anılan anlaşmaya ilişkin menfi tespit belgesi verilmesi talebi üzerine hazırlanan rapor, 2.10.2001 tarih ve 01-46 sayılı Kurul toplantısında görüşülerek, madeni yağ sektöründe yer alan dikey anlaşmaların pazarın rekabet yapısına etkisinin belirlenmesi, mevcut grup muafiyeti tebliğlerinin ilgili sektörde uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi ve bu değerlendirme ışığında, Borusan Otomotiv ile Castrol arasında akdedilen anlaşmaya ilişkin menfi tespit incelemesinin yapılması amacıyla önaraştırma açılmasına karar verilmiştir.

Dosya mevcudu bilgilerden önaraştırma çerçevesinde, BP Petrolleri A.Ş.- Castrol Madeni Yağlar San. ve Tic. A.Ş., Elf-Selyak A.Ş., Mobil Oil Türk A.Ş., The Shell Company of Turkey Limited, Rom Pazarlama İç ve Dış Tic. A.Ş., Petrol Ofisi A.Ş., Penzsoil, Borusan Otomotiv İthalat ve Dağıtım A.Ş., Kosifler Oto Servis ve Ticaret A.Ş. ve TMT Otomotiv Servis ve Tic. Ltd. Şti. ile görüşüldüğü anlaşılmıştır.

I.2.1. Madeni Yağ Sektörü ve Grup Muafiyeti Tebliğlerine İlişkin Değerlendirme

4054 sayılı Kanun'un 5. maddesine dayanılarak çıkarılmış olan 1997/4 sayılı "Tek Elden Satın Alma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği" aracılığıyla, belirli dikey anlaşmalar, bu Tebliğ'de düzenlenen koşullara uygun olmak kaydıyla, Kanun'un 4. maddesindeki yasaklamadan grup olarak muaf tutulmaktadır.

Ancak belirli bir pazarda birbirine benzer nitelikteki dikey anlaşmaların, pazarın tamamı üzerinde rekabeti kısıtlayıcı etkilerinin, ekonomik gelişmeye ve tüketici yararına getireceği katkıları aştığı durumların tespit edilmesi halinde, bu dikey anlaşmaların grup muafiyeti tebliği kapsamında çıkarılarak, bireysel muafiyet kapsamında değerlendirilmesi gerekecektir. Bu çerçevede, grup muafiyetinin geri alınmasına ilişkin söz konusu Tebliğ'in 6. maddesi düzenlenmiştir:

"Kurul, bu Tebliğ ile muafiyet sağlanmış bir anlaşmanın, Kanun'un 5. maddesinde düzenlenen koşullarla bağdaşmaz etkilere sahip olduğunu tesbit ederse ve özellikle aşağıda belirtilen hallerde, Kanun'un 13. maddesine dayanarak, bu Tebliğ'in sağladığı muafiyeti geri alabilir.

a) Anlaşma konusu mallar, ülkenin önemli bir bölümünde, aynı mallarla veya kullanıcı açısından nitelikleri fiyatı ve kullanım amacı bakımından eş sayılan mallarla etkin rekabet halinde değilse,

b) Diğer sağlayıcıların ülkenin önemli bir bölümünde dağıtımın farklı aşamalarına girişleri önemli ölçüde zorlaştırılmışsa,

c) Sağlayıcının, kabul edilebilir haklı bir nedeni olmaksızın, anlaşma konusu malları uygun koşullarla başka yerden elde edemeyen yeniden satıcı gruplarına mal vermeyi doğrudan veya dolaylı olarak reddetmesi."

Önaraştırmaya konu olan otomotiv madeni yağ pazarı incelendiğinde, sağlayıcı konumunda bulunan madeni yağ üreticisi şirketlerin satışlarının büyük bölümünü (yaklaşık %60-70) toptancılar aracılığıyla gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu toptancılar değişik markaların alım satımını yapmakta olup, herhangi bir münhasır kısıtlamaya maruz değildirler. Toptancıların satışları dışında madeni yağ firmaları, akaryakıt istasyonları ve marketler gibi perakende satış yerleri ile otomotiv yetkili servisleri, yağlama-yıkama servisleri ve özel servisler aracılığıyla nihai tüketiciye ulaşmakta, bazı şirketlere ve kamu kurumlarına ise doğrudan satışlar yapmaktadırlar. Toplam otomotiv madeni yağları satışı içinde münhasır anlaşmalar yoluyla yapılan satışların oranının oldukça düşük kaldığı ve piyasada faaliyet gösteren firmalar açısından bu oranın Castrol'de %....., BP'de %....., Shell'de %....., Elf Selyak'da %..... ve Mobil'de %..... olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle, istasyonlar ve servislerde yoğun olarak görülen münhasırlık içeren

01-56/555-131

anlaşmalar yoluyla yapılan satışların toplam satışlar içindeki payının pazara girişi engelleyecek düzeyde olmadığı kanaatine varılmıştır.

Ayrıca dosya mevcudu bilgi ve belgelerden, otomobil yetkili servisleri ile yapılan anlaşmalarda ilk dolum yağını sağlayan madeni yağ üreticisi/dağıtıcısının diğerlerine göre daha avantajlı görünmesine rağmen, yetkili servislerle yapılan anlaşmaların rekabet koşulları içinde ve karşılıklı pazarlık sonucu gerçekleştirildiği anlaşılmıştır.

Yetkili servislere madeni yağ firmaları tarafından yapılan yatırımlar, pazarın bu bölümünde rekabetin yoğunluğuna ilişkin önemli bir göstergedir. Otomotiv üreticileri ile madeni yağ firmaları arasında gerek ilk dolum anlaşmalarından, gerekse dünya çapındaki işbirliği anlaşmalarından kaynaklanan birlikteliklerin, madeni yağ firmalarıyla yetkili servisler arasındaki münhasır anlaşmalara dayalı ticari ilişkiler açısından rekabeti ortadan kaldırmadığı görülmektedir. Ayrıca her otomotiv firmasının yetkili servislerinin değişik yağ firmaları ile anlaşma yapmış olmaları ve tüketicilerin yetkili servisler dışında akaryakıt istasyonları, yağlama-yıkamacı servisleri, marketler gibi değişik alternatif kaynaklarının bulunması da rekabetin varlığının birer göstergesidir.

Bu değerlendirmeler ışığında, otomotiv madeni yağları pazarının sahip olduğu rekabetçi yapının, sektör açısından grup muafiyetinin geri alınmasını gerekli kılacak bir duruma neden olmadığı kanaatine varılmıştır.

1.2.2. Borusan Otomotiv ve Castrol Arasındaki Anlaşmaya İlişkin Menfi Tespit/Muafiyet Değerlendirmesi

Başvuru konusu anlaşmanın tanımlar bölümünde; Borusan Otomotiv tarafından halihazırda işletilen Borusan Oto Servis ve Ticaret A.Ş. veya işletilecek olan bayi ve servisler, “merkez servis”; Borusan Otomotiv’in yetkisini haiz olan ve araçlara bakım onarım hizmeti veren servis noktaları ise “yetkili servis” olarak tanımlanmıştır. Merkez servisin Borusan Otomotiv tarafından işletildiği, dolayısıyla Borusan Otomotiv ile merkez servis arasında bir ekonomik birlik olduğu, yetkili servislerin ise Borusan Otomotiv’den ekonomik anlamda bağımsız kaldıkları anlaşılmaktadır. Bu nedenle, Borusan Otomotiv ile merkez servis birlikte tek bir teşebbüs, Castrol ve yetkili servisler de ayrı ve bağımsız teşebbüsler olarak ele alınmıştır.

Söz konusu anlaşmada Borusan Otomotiv merkez servislerinde münhasıran Castrol ürünlerinin satışına ilişkin hükümlere yer verilmesinin yanısıra, Borusan Otomotiv’in mevcut ve kurulacak olan yetkili servis ve bayilere Castrol ürünlerini tavsiye edeceği (Madde 1) ve yetkili servislerin Borusan Otomotiv’in tavsiyesine uyması durumunda yetkili servislerle Castrol arasında “Madeni Yağ Bayilik Sözleşmeleri” akdedileceği de (2 ve 15. maddeler) ifade edilmektedir.

01-56/555-131

Dosya mevcudu bilgi ve belgelerden, Castrol ürünlerinin tavsiye edilmesinde amacın, araç bakım ve onarımında araç ömrü için büyük önem arz eden ve belirli teknik standart ve spesifikasyonları sağlaması gereken madeni yağların kullanılması gerekliliğini vurgulamak olduğu, bu tavsiyenin uygulamada zorlamaya dönüştüğüne ilişkin bir tespiti ulaşılamadığı, söz konusu anlaşmanın, yetkili servislerin anlaşma yapma ve sağlayıcı seçme özgürlüğünü kısıtlamadığı, çerçeve niteliğinde hükümler içerdiği, bu nedenle anılan anlaşmaya, 4054 sayılı Kanun'un 4, 6 ve 7. maddelerine aykırı olmamasından dolayı menfi tespit belgesi verilmesinde bir sakınca bulunmadığı kanaatine varılmıştır. Ancak, anılan anlaşma maddeleri çerçevesinde gerek merkez servislerle gerekse yetkili servislerle yapılacak olan ve "tek elden satın alma" niteliğinde bulunan söz konusu sözleşmelerin ayrıca incelenmesi gerekmektedir.

J- SONUÇ

Yukarıda yer verilen tespit ve değerlendirmeler ışığında;

- Castrol Madeni Yağlar Sanayi Ticaret A.Ş. ve Borusan Otomotiv İthalat ve Dağıtım A.Ş. arasında akdedilmiş olan anlaşma doğrultusunda yapılacak olan tek elden satın alma niteliğindeki sözleşmelerin ayrıca inceleneceğine, başvuru konusu anlaşmanın çerçeve niteliğinde olması nedeniyle Kanun'un 8. maddesi uyarınca talep edilen menfi tespit belgesinin verilmesine

OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

01-56/555-131

Rekabet Kurulu'nun 20.11.2001 Gün ve 01-56/555-131 Sayılı Karar'ına
KARŞI OY GEREKÇESİ

Borusan Otomotiv İthalat ve Dağıtım A.Ş. ile Castrol Madeni Yağlar Sanayi Ticaret A.Ş. arasında 24.5.2001'de imzalanan İnceleme konusu anlaşma, esas itibarıyla Castrol'ün ürettiği madeni yağlardan Borusan otomotiv Merkez Servis'inin ihtiyaç duyacağı miktarların tedariki şartlarını düzenlemek amacıyla imzalanmış bir Tek Elden Satın Alma anlaşması niteliğindedir ve Rekabet Kurulu'nun 1997/4 sayılı tebliği çerçevesinde incelenmesi gerekir. Bunun dışında Yetkili Servis'lerin, Merkez Servis tarafından kendilerine yapılacak tevsiye doğrultusunda Castrol'ün bayii olmak üzere ayrı Tek Elden Satın Alma anlaşmaları imzalamaları Borusan-Castrol anlaşmasında öngörülmüş olup, sözkonusu anlaşmada Yetkili Servis'leri bağlayacak hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Bu bakımdan sözkonusu anlaşmanın bir çerçeve anlaşma olduğu da ileri sürülemez. Dolayısıyla Kurul'un sözkonusu anlaşmanın bir Tek Elden Satın Alma anlaşması olduğunu ve 1997/4 sayılı tebliğle getirilen grup muafiyetinden yararlandığını tespit etmesi gerekirdi.

Bu düşüncelerle, Rekabet Kurulu'nun başlıkta anılan Karar'ına katılma olanağı bulamadım.

Murat GENCER
Kurul Üyesi